

המוסף לשכת 3

נגיעות מחקר

ד"ר איתי אשר, 6.3.2015

הסרת אחריות (disclaimer): המלצת על קריאה של טקסט אין משמעותה שאלו הן עמדותי או עמדת לשכת המדען. אין גם טענה שממצאי מחקר המצוטטים כאן הם "האמת". כמעט הכל בחינך שנוי במחלוקת, מה שחשוב זה לרענן את התפיסות כל הזמן ולבחון אותן לאור עדויות.

1. למידת חקר – זה משמעותי, אבל דווקא לא בגישת "הילד במרכז"

מחקרים כמותיים על למידת חקר יש המון, אבל רק מעטים בוצעו בצורה של ניסוי מבוקר אמיתי או ניסוי למחצה, תוך השוואה לקבוצת ביקורת הדומה ככל האפשר לקבוצת הניסוי. מטה-אנליזה שערכו ארין פורטאק ועמיתיה על קבוצת מחקרים כאלה מסייעת להבין מדוע חלק מהמחקרים הראו תוצאות מאד חיוביות של למידה ואחרות הראו תוצאות ממש מאכזבות. אחד המפתחות העיקריים הוא **תפקיד המורה**. מסתבר כי כאשר משווים בין למידה בשיטות הוראה מסורתית ובין למידת חקר בה מצופה מהתלמידים לנהל את החקר, היתרון של למידת החקר הוא קטן מאוד, ואילו **כאשר ישנה הנחיה פעילה ואינטנסיבית מצד המורה, למידת החקר עדיפה משמעותית על הוראה מסורתית**. המשמעות למנהלים ולמפקחים – אם יש לכם כמה דקות לצפות בשיעור של למידת חקר, מקדו את התצפית במה שעושה המורה, ובתקשורת שלו עם התלמידים. למורים ומדריכים כדאי להעמיק בטקסט, המציע קטגוריזציה דו-ממדית של סוגי חקר ונותן עוד תובנות על "מה עובד".

להורדת המאמר המלא באנגלית [לחצו כאן](#). הקרדיט למקור המידע - סמירה נאסר, דוקטורנטית באוניברסיטת בן גוריון, מורה ומדריכה.

2. הפסקה פעילה לשיפור אקלים בית ספרי

אתר המדע הפופולרי Phys.org מדווח על מחקר חדש שהעריך את ההשפעה של תכנית להפסקה פעילה. החוקרים מאוניברסיטת סטנפורד בדקו שישה בתי"ס יסודיים בהם לומדים תלמידים ממיצב סוציו אקונומי נמוך. בבתי"ס הופעלה ע"י עמותת תכנית להפסקה איכותית שמטרתה עידוד סביבה בטוחה ובריאה. "מאמנים" **במשרה מלאה** נכנסו לבתי"ס והעבירו **פעמיים ביום במשך שנה** משחקי הפסקה עם מערך אחיד של כללים, הציגו כלים ליישוב קונפליקטים, ועודדו שפה חיובית והתנהגות מכילה. הממצאים הראו שיפור משמעותי במשתני אקלים שונים, ובפרט ירידה במעשי בריונות. ואני תוהה – אולי אפשר ליישם רעיון כזה בכוחות של צוות ביה"ס ולא ע"י עמותת חיצונית?

לכתבה באתר [לחצו כאן](#). הקרדיט למקור המידע – רשת LinkedIn.

3. גודל כיתה – מתקדמים מן הויכוח הבלתי נגמר למתרחש מאחורי דלת הכיתה

פיטר בלצ'פורד, אחד החוקרים הבולטים בעולם בנושא זה, פירסם לאחרונה רשומה בבלוג המכון לחקר החינוך בלונדון. בהתחלה הוא מפרך את האמירות של אנדריאס שליכר מה-OECD ושל מחברי דו"ח מקינזי שטענו כי אין קשר בין גודל כיתה והישגים, ולאחר מכן הוא מספר על יוזמה חדשה שעשויה לעניין מאד הרבה מורים והורים בארצנו: "אני חושב שהשאלות החשובות ביותר נוגעות להתאמת ההוראה להפקת המירב מהפחתת מספר התלמידים בכיתה. זה מדהים אותי שאין כמעט שום מחקר הבודק את היתרונות של שינויי גודל כיתה בהקשר לשינויים בסגנון ההוראה, למשל, הכנסה של למידה שיתופית, אשר עשויה להרוויח מכיתות קטנות יותר. זהו הרקע להקמה של רשת בינלאומית למחקר על גודל כיתה והוראה יעילה, ממומנת על ידי קרן Leverhulme, שאותה אני מנהל. הפרויקט כולל חוקרים מומחים בהשפעות של גודל כיתה מארה"ב, בריטניה, צרפת, סין והונג קונג, שכל אחד מהם מפתח זווית אמפירית ורעיונית ייחודית על גודל כיתות והוראה יעילה. המטרה היא לקדם את המחקר על ידי פיתוח מסגרת אינטגרטיבית שתניב תוצרים יישומיים חשובים לחינוך ברחבי העולם. אנו בוחנים את התועלת של כיתות קטנות לתלמידים עם צרכים מיוחדים המשולבים בבתי ספר רגילים, לרווחת תלמידים, להוראה איכותית בכיתה וליצירת דיאלוג."

לקריאת הרשומה באנגלית [לחצו כאן](#). הקרדיט למקור המידע – בלוג המכון.

4. "פרס נובל למורים" – מקפצה למעמד המורה או עוד תכנית ריאליטי?

אתר החדשות לאנשי חינוך Education World מספר כי שלושה מורים אמריקאים הם בין עשרת המתמודדים בגמר בתחרות עולמית על פרס בן מיליון דולר למורה מצטיין, אשר זכה לכינוי "פרס הנובל של המורים". הפרס הוא יוזמה של קרן Varkey וטקס הגמר ייערך ב-15 במרץ בדובאי.

לסרטוני וידאו קצרים על עשרת המועמדים [לחצו כאן](#). קרדיט למקור המידע – אתר Education World.

5. חינוך חרדי - בין אוטונומיה בית ספרית לרגולציה וסטנדרטיזציה

ד"ר לטם פרי חזן מאוניברסיטת חיפה מתמחה (בין השאר) בחקר החינוך החרדי, מנקודת מבט של משפט ומדיניות. מאמר חדש שלה על בתי"ס חרדיים בבליה מדגים יפה סוגיות של אוטונומיה ורגולציה. היכרות עם המדיניות בבליה יכולה לספק חומר למחשבה על חלופות מדיניות בישראל, לא רק בהקשר לחרדים אלא גם לסוגים אחרים של חינוך "מוכר בלתי רשמי" בבעלות פרטית.

למאמר באתר של ד"ר פרי חזן [לחצו כאן](#). קרדיט למקור המידע – רשת Academia.edu

6. הארי פוטר כתרופה נגד גזענות

פרופ' שיזף רפאלי, ראש המרכז לחקר האינטרנט באוניברסיטת חיפה, סיפר ב"כלכליסט" על מחקר בריטי-איטלקי שבדק את ההשפעה של תכנית קצרה, במסגרתה הוקראו קטעים נבחרים מסדרת "הארי פוטר" לתלמידים בגילאים שונים (מכיתות ה' ועד סטודנטים במכללה) ונערכו דיונים בעקבות הקטעים. מסתבר כי התכנית הצליחה לגרום לתלמידים לשינוי בעמדות כלפי "אחרים" (נבדק היחס למהגרים, הומוסקסואלים ופליטים). ככל שהתלמידים הזדהו יותר עם הארי פוטר ופחות עם הקוסם הרשע וולדמורט, האפקט היה חזק יותר.

לכתבה ב"כלכליסט" [לחצו כאן](#). קרדיט למקור המידע – זוגתי.

7. טיפוח חשיבה ביקורתית ביחס לחברות שמוכרות לנו טכנולוגיה חינוכית

הושינגטון פוסט פירסם לפני כמה שבועות טקסט שכותרתו "חמש שאלות שמורים צריכים לשאול ביחס לחברות של טכנולוגיה חינוכית". הטקסט נכתב ע"י ד"ר ג'ין לוינסון, חוקר בתחום. אלו הן חמש השאלות בתרגום חופשי. אולי פעם הן תיכנסנה לנוסח המכרזים של משרדי חינוך בעולם, מי יודע?

א. האם החברה המפתחת שמה את הילדים לפני רווחים?

ב. האם החברה נוסדה על ידי מורים מנוסים שאכפת להם מילדים, יש לה ידע ממקור ראשון על הבעיות שעומדות בפני מורים בכיתות, והיא מציעה דרכים חדשות כדי לפתור בעיות אלו?

ג. האם החברה מקשיבה למורים בשטח ומשתפת איתם פעולה בלמידה מדעית על מנת לשפר את היעילות של המוצרים שלה (ולא רק על מנת לשווק אותם)?

ד. האם החברה מציעה פתרונות חדשניים המניעים את הילדים לחקור, לאהוב למידה, ולהשתפר באופן הדרגתי על ידי בדיקת טעויות? האם האמצעים נגישים, זולים, וקלים לשימוש? (או, האם החברה מתמקדת במקום זאת בסטנדרטים, מבחנים, איסוף נתונים ושיפוט שטחי של מורים?)

ה. האם החברה מתרכזת בתוכן באיכות גבוהה, שהוכן על ידי מורים מנוסים, שיקדם אסטרטגיות למידה עמוקה וחשיבה ביקורתית? (או, האם החברה מציעה תוכן לא אמין ומבלבל, המטפח שינון שטחי, ללא הבנה מעמיקה ובת-קיימא)?

לטקסט המלא באנגלית [ראו כאן](#). קרדיט למקור המידע – אתר Education World.

8. כיצד להסתייע בסייעת/ת?

בבריטניה יש בשנים האחרונות שימוש נרחב מאוד בכוח עזר למורים (בישראל המושג הנפוץ הוא "סייעת/ת", או "תומך הוראה"). האוטונומיה הרבה שיש למנהל ביי"ס בבריטניה הביאה להעסקה של כוח עזר בהיקף נרחב בבתי הספר, בייחוד כסיוע לשילוב של בעלי צרכים מיוחדים בחינוך הרגיל, וגם כמענה לצפיפות בכיתות (פחות תלמידים לכל מבוגר בבית הספר, אם כי לא כל

המבוגרים הם מורים). לאחרונה פורסם מחקר שנערך במימון משרד החינוך הבריטי ובחן את הנושא בצורה יסודית. דו"ח המחקר מביא שלל המלצות למנהלים בנוגע ל"מה עובד" בפיתוח הפוטנציאל של תומכי הוראה.

לקריאת הדיווח על המחקר והפניה לדו"ח המלא [לחצו כאן](#). הקרדיט למקור המידע – בלוג מכון המחקר.

9. טיפוח התפתחות רוחנית במסגרות חינוכיות – פרופ' עפרה מייזלס

האמת, זה לא מסוג המאמרים שאני קורא בד"כ. נכנסתי ספקן, עם חשש שאקבל מנה גדושה של ניו-אייג', והתרככתי עם הקריאה, כשמצאתי הרבה היגיון ברעיונות ובהצעות הפרקטיות לפעילויות בכיתה. מעניין לחשוב מהם התנאים שמעודדים פעילויות כאלה ומהם החסמים, והאם באמת היא אפשרית בכל בית ספר ובכל גיל. המתעניינים במאמר המלא מוזמנים לפנות אלי.

קרדיט למקור המידע – המחברת.

10. ולקינוח - הפתעה!

על פי ה-OECD האוטונומיה הבית ספרית בישראל דומה לזו שבפינלנד

לפני מספר שבועות הכנתי נייר רקע לפרויקט מחקר בינלאומי בנושא אוטונומיה בית ספרית ולמידה, אשר יזם המדען הראשי במשרד החינוך, פרופ' עמי וולנסקי. הנייר כולל סיכום של חלקים רלוונטיים בדו"חות פיזה 2012 וטאליס 2013, יחד עם כמה בדיקות גישוש של מתאם בין מדדי אוטונומיה בית ספרית ומשתני הוראה ולמידה. בפיזה ובטאליס נבדקה אוטונומיה בית ספרית באמצעות שאלונים למנהלים, שנשאלו על מידת הסמכות שיש להם בקבלת החלטות בנושאי פדגוגיה, נושאי כספים ונושאי כוח אדם. נדהמתי לגלות כי הן במדד האוטונומיה הפדגוגית והן במדד האוטונומיה על משאבים, ישראל ופינלנד נמצאות במיקום כמעט זהה, קרוב לאמצע הסקאלה. זאת בניגוד גמור לתדמית הרווחת של משרד החינוך הישראלי כריכוזי מאד והתדמית שיש לנו על פינלנד כגן עדן של אמון ואוטונומיה. האם ה-OECD מפספס בענק במדידה של אוטונומיה בית ספרית (ועוד בשני סקרים שונים)? האם הסיפורים שמספרים לנו על פינלנד הם רק אגדה? קבוצת החוקרים משבע המדינות המשתתפות במחקר המשווה על אוטונומיה בית ספרית ולמידה אמורה להיפגש בפינלנד במאי, ואולי משם יצאו תשובות, או לפחות השערות, שישמשו אותנו בהמשך המחקר. בינתיים, אשמח לשמוע מכם רעיונות לפתרון החידה.

לתקציר בעברית ראו [כאן](#).

לדו"ח טאליס בעברית של ראמ"ה ראו [כאן](#) (גם בראמ"ה הופתעו - ר' עמ' 28)

להצטרפות לרשימת התפוצה או להסרה מרשימת התפוצה כתבו ל-itayas@education.gov.il